

A studio Rubín

Propast

text: Dagmar Fričová

odborná konzultace: PhDr. Jan Krajhanzl,
sociální psycholog a ekopsycholog

Mgr. Filip Sedlák, teolog a farář CČSH

MUDr. Ondřej Válek, psychiatr

režie: Lucie Ferenzová

dramaturgie: Dagmar Fričová

výprava: Andrijana Trpković, Minna Liebhart

audiovizuální spolupráce: Michal Kindernay

hudba: Rlung

hrají: Jana Kozubková, Šimon Krupa

premiéra: 24. BŘEZNA 2023 v A STUDIU RUBÍN

Tvůrci inscenace děkují Janu Krajhanzlovi, Filipu Sedlákovi, Ondřeji Válkovi za inspirativní konzultace. Dále děkují Ondřeji Němcovi za výrobu scénografie.

Text vznikl za podpory tvůrčího stipendia Ministerstva kultury ČR.

Inscenace vzniká jako koprodukce Kolonie z.s. a A studia Rubín.

Víme, že před kolapsem bohaté a vzdělané palácové ekonomiky na Blízkém východě obchodovaly s nehorázně drahým zbožím, které se evidentně posílalo jako dárky mezi vládci. A také víme, že potom byly paláce zničeny a opuštěny, psané jazyky ztraceny a vzácné zboží se přestalo v takovém množství vyrábět či dovážet na takové vzdálenosti. Jenže kolik lidí, kolik příslušníků „civilizace“ vlastně v palácích žilo? Kolik jich nosilo šperky, pilo z bronzových pohárů a jedlo granátová jablka?

Na každého člena elity připadaly tisíce nevzdělaných živořících zemědělců, kteří pěstovali plodiny a chovali zvířata pro vlastní potřebu. A po „pádu civilizace“ se mnoho z nich přestěhovalo jinam, někteří zemřeli, ale jejich život se nejspíš zase tolik nezměnil. Dál se starali o políčka, někdy byla úroda dobrá, někdy špatná. A tito lidé v jiném koutku světa byli Tvými a mými předky – ne obyvatelé paláců, ale tito rolníci.

- Sally Rooneyová, Kdepak jsi, krásný světe.

ALKA VELKÁ'

(Pinguinus impennis) byl nelétavý pták vyhubený během devatenáctého století. Jednalo se o jediný moderní druh z rodu Pinguinus.

- https://cs.wikipedia.org/wiki/Alka_velk%C3%A1

Vyhubení alky velké

Alka byla součástí jídelníčku již Neandrtálců (před více než 100 000 lety), lovili ji domorodí Američané i Eskymáci, ale až moderní civilizace zredukovala její stavy. Byla vyhledávaná pro své maso, tuk, kůži i peří, sbírala se i vejce. Při dobývání Ameriky se stala běžným zdrojem potravy tisíců námořníků, ale i návnadou při rybaření. Jejich vejce i mláďata požíraly krysy, které se na ostrovy dostaly s námořníky. Tím došlo ke zdecimování evropské a posléze i americké populace. Na konci 18. stol. už byl lov alky v Evropě zakázán a provinilci byli veřejně bičováni, přesto byly povolené jako návnada. Začátkem 19. stol. se alky a především jejich vejce staly ceněným sběratelským materiálem. Čím vzácnější byly, tím větší byl zájem. Po léta pleněná hnízda znamenala pro alky neodvratný osud. 1840 zmizely alky z Británie (ostrov St. Kilda). Poslední –

padesátihlavá kolonie přežívala na ostrůvku Geirfuglasker (Island). Tam nešlo přistát, a tak byly alky v bezpečí. 1830 se však ptáci kvůli sopečné erupci přemístili na nedaleký ostrov Eldey. O 5 let později na to přišli lidé a začal hon na poslední alky. Muzea lačnila po posledních kůžích i vejcích. 3. července 1844 zde byl umlácen poslední hnízdící pár a vejce rozšlápnuto.

• <https://www.zoochleby.cz/alka-velka-6093/>

Liminální prostor (z lat. limen čili práh) je čas mezi tím, co „bylo“ a „tím dalším“. Jedná se o místo přechodu, časoprostor čekání, proměny a neznámé budoucnosti.

Mám zvláštní pocit, že ve chvílích, kdy se nám nedaří, se nás svět snaží ranou osudu dostat zpět – něco z venku nás obrátí k vnitřnímu životu tím, že nás uzavře do prostoru za zavřenými dveřmi, a priori ponurého, ale ve skutečnosti spásného.

— Nastassja Martin, Věřit v šelmy

ROZHOVOR S MUDR. RADKINEM HONZÁKEM, CSc.

Jak praví lidová moudrost: láska je mocná čarodějka. Není především ona tou příčinou, že se v milostných vztazích rozvine úzkost či depresivní porucha?

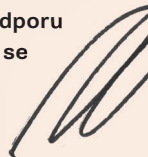
Reakcí na ohrožení hodnot je úzkost, naopak truchlení, eventuálně i deprese, je odpovědí na jejich ztrátu. Z hlediska

úrovně dnešního poznání neumíme jednoznačně stanovit nějakou specifickou příčinu deprese, protože na jejím rozvoji se mohou podílet vlivy dědičnosti, nepříznivé zkušenosti v časném dětství, osobnostní charakteristiky, nepříznivé životní události, tělesná onemocnění i některé preparáty používané k jejich léčení (například steroidní hormony), ale i narušení biorytmů, či nedostatek slunečního světla. Samotná láska tedy depresi pravděpodobně nevyvolává, ale její ztráta ano. Depresi po ztrátě životního partnera vídáme často, a z mnoha důvodů je velice užitečné odlišit ji od přirozeného truchlení. Především proto, že v případě přirozeného truchlení více pomáhá lidská spoluúčasť a soudržnost, než psychiatr se svými možnostmi. Smutek nad ztrátou je přirozený a je třeba jej prožít a zpracovat. Již Freud napsal, že deprese je daň za neodžitý smutek.

Depresivní porucha představuje enormní zátěž nejen pro trpící, ale také pro jejich blízké. Současné poznatky ukazují, že trápení partnerů se téměř vyrovná utrpení depresivních jedinců, zvláště při chronickém průběhu této poruchy. Deprese je totiž cosi, co je označováno za „neinfekční nákazu“, plíživě působí i na okolí a vyvolává pocit marnosti, bezmoci a beznaděje. Tak jako u jiných závažných onemocnění, ani při depresi není nijak vzácné, že partner, partnerka či rodina tento stres neunesou a odchází.

Deprese se může stát nepřekonatelnou překážkou mezi dvěma lidmi. Člověk trpící depresí potřebuje lásku, podporu a blízkost partnera ještě naléhavěji než normálně. Jak se chovat k partnerovi, který trpí depresí?

Zjistím-li, že moje partnerka trpí depresí, je mojí první povinností zajistit jí odbornou péči, a to i tehdy, když se jí nebude chtít. Depresi totiž nelze zvládnout silnou vůlí, ani jinými doporučovanými lidovými prostředky („sebrat se,

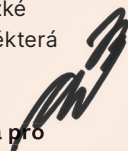

nemyslet na to“); intenzivní tělesný pohyb sice bezpochyby pomáhá, ale depresivní jedinec je ve výrazném psychickém i tělesném útlumu. V odborné ordinaci se také dozvím, jak se mám chovat, abych byl ku prospěchu, nikoli ke škodě. V zásadě to znamená depresi nebagatelizovat, ale ani pacientky a pacienty nelitovat, naučit se klást „zpochybňující otázky“, které pomáhají narušit bludný kruh depresivního stereotypu („Skutečně jsi tak bezmocná, že nezvládneš vůbec nic? A co ten uvařený oběd?“), pomoci rozhýbat oslabený organismus jednoduchými činnostmi a hlavně postižené ráno vyhnat z postele, přestože se jim vůbec nechce a mají dojem a pocit naprosté nemohoucnosti.

Nemá člověk v depresi blízko k vyhrožování až vydírání partnera? Zejména po napětí a konfliktech, kdy se chce jeden z partnerů vymanit z těsnějšího sevření?

Každá nemoc, tedy i deprese, má v sobě potenciál k „čerpání sekundárních zisků“. To znamená, že kromě toho, že statut „nemocného“ sebou přináší určité úlevy od každodenních povinností, může pacient na okolí vymáhat určité výhody a klást určité požadavky, které by ve stavu zdravého nikdy neměl. Typickým příkladem může být třeba věta: „Přece neodejdeš, když víš, jak je mi zle!“ Čerpání sekundárních zisků v sobě vždy nese prvky manipulace, okolím je také tak vnímáno a obrana proti němu je různě intenzivní a různě úspěšná. Pokud je pacient či pacientka skutečně v těžké depresi a partnerský vztah v těžké krizi, je na místě některá z forem rodinné nebo párové terapie.

K lásce a vztahu patří neodmyslitelně sex. Je sexualita pro depresivní lidi méně důležitá než láska, náklonnost a něha?

Potřeba sexuality je různá jak u zdravých lidí, tak u depresivních pacientů a odpověď tedy nemůže být jednoznačná. Poznal jsem mnoho nemocných, kterým sexuální abstinence vůbec nenarušila kvalitu života, poznal jsem na druhé straně i takové, kteří raději snášeli mírnou formu deprese, jen když mohli vysadit léky, které nepříznivě ovlivňovaly jejich sexuální život.

- <https://www.deprese.com/2018/06/27/mudr-radkin-honzak-csc-laska-a-deprese/>

Takže ta novinka – jsem těhotná. (...) Alice, je to ten nejšilenější nápad, jaký jsem kdy měla? (...) A když pomínu tuhle bezprostřední obavu, ani jedna z nás není přesvědčena, že nás naše civilizace, jak ji známe, přežije. Jenže s tím nic neudělám, ve stejný den jako moje dítě se narodí statisíce dalších dětí. A jejich budoucnost je stejně důležitá jako budoucnost mého hypotetického dítěte, jež se od nich liší jen tím, že má ke mně a k muži, kterého miluju, nějaký vztah. Děti se prostě rodí a v koloběhu světa je úplně jedno, jestli jedno z nich je moje nebo jeho. Stejně se musíme pokusit postavit svět, ve kterém budou moci žít. Mám takový zvláštní pocit, že chci být na straně těchto dětí a na straně jejich matek, být s nimi, ne je jen pozorovat a obdivovat je zdálky a dohadovat se, co je pro ně nejlepší, ale být jedna z nich. Mimochodem, netvrdím, že by to tak měl udělat každý. (...) Žít s někým, koho miluju a koho si vážím, kdo opravdu miluje mě a váží si mě – to je pro mě v životě ohromná změna. (...) Říkám si, že mít dítě je přece jedna z nejnórmálnějších věcí, jaké můžu udělat. A chci to – chci dokázat, že ta nejnórmálnější věc na lidech není násilí ani chamtivost, ale láska a starost. Ale komu to chci dokázat? Možná sobě.

- Sally Rooneyová, Kdepak jsi, krásný světe

sezona 55

pouť budoucí je tvá

2022/2023

www.astudiorubin.cz

Malostranské nám. 9, Praha 1

grafické zpracování programu: Alexandra Šliková

fotografie: Lenka Glisníková

redakce programu: Dagmar Fričová

produkce: Johana Kolomazníková, Barbora Kunstovná,
Kristýna Milaberská

PR: Pavla Umlaufová

technika: David Oupor, Bronislav Vagenknecht

MLČET. BÝT SAMÁ SEBOU.
ZABÍT SE. PROČ NE. VŠECHNO
JE DOVOLENO, KDYŽ SE ČLOVĚK
RODÍ ZNOVU Z VLASTNÍHO
POPELA. — NASTASSIA MARTIN,
VĚŘIT V SEUMY

Státní fond kultury ČR

MINISTERSTVO
KULTURY